

רשימות

בפרשת השבוע

נצבים וילך

פרק כ"ט פסוק י"א

לעברך בברית

רש"י: דרך העברה, כך היו כורתי בריתות עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן, ועוברים בינתיים, כמו שנאמר [ירמיה לד, יח] "העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו".

את סיבת בתירת הבהמה מסביר רש"י בירמיה וזה לשונו "והיא היתה ברית חזקה וגמורה, לאמר ככה יבטר ויחלק העובר עליה".

צריך להבין מדוע רש"י אצלינו מביא ראיה מפסוק בירמיה שכך כורתי ברית עושים, הרי יכל להביא ראיה מאברהם אבינו בברית בין הבתרים שנאמר שם [בראשית ט"ו, י"ח] "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית", וגם שם נאמר [פסוקים י', י"ז] "ויבטר אתם בתוך", "ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה", אלא שגם שם [בברית בין הבתרים] רש"י מביא את אותו ראיה מהפסוק בירמיה כמו אצלינו? [אמנם הפייטן סובר שישנה גם כוונה נסתרת לבתירת הבעל-חי והוא כמו שאנו אומרים בסילוק ליום ב' דראש השנה "ולקח ובתרם לשני בתרים, כדי להתיש כחם וזכרם"].

עוד קשה מהנאמר בחומש שמות [כ"ד ח'] "הנה דם הברית", וכותב על כך החזקוני וזה לשונו - שנתחלק לשני חצאין, שכן דרך כורתי ברית, שנאמר [ירמיה לד יח] "העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו", ומה שלא כרת ברית כמו שמצינו גבי אברהם אבינו, היינו טעמא להודיעם שיפרע מהם בדם אם לא יקיימו בתנאם, עד כאן לשונו, אם כן רואים שגם החזקוני מביא ראיתו מהפסוק בירמיה.

וצריך לומר שהיה הדבר ידוע כן בכל העולם שכך כורתי ברית עושים, וכן היה הדבר מאז ומתמיד, אך הפסוק הראשון המרחיב על נוהג זה הוא בירמיה, והנה לשון הפסוק במלואו כמו שנאמר שם "ונתתי את האנשים העוברים את בריתי, אשר לא הקימו את דברי הברית, אשר כרתו לפני העגל, אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו", ומכיון שיש שם הרחבה של הענין, לכן רש"י והחזקוני מביאים פסוק זה, אפילו שנוהג זה היה קיים מאז ומתמיד. [וישנם גם סוגי בריתות אחרות שלא עושים טקס זה, כמו למשל מה שמצינו אצל אברהם ואבימלך שכרתו ברית, ולא נאמר שביתרו בהמות לשנים ועברו ביניהם].

עוד י"ל שכל כורתי ברית הם שני צדדים המבטיחים אחד לשני דבר מסוים, כגון ברית שלום בין שתי מדינות, וכדי לחזק את ענין ההבטחה הם בותרים את הבהמה לשניים, אך אצלינו, בברית בין הבתרים ובדם הברית, ישנו רק צד אחד המבטיח לשני דבר מסוים, לכן רש"י אומר שכאן בפרשת ניצבים [וכן בדם הברית, שמביא החזקוני] שמדובר בברית שבני ישראל יקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה, בא הלשון "לעברך", לפי שהדבר דומה למנהג כורתי הברית שבכל מקום הנאמר מפורש בירמיה, וכן בפרשת לך לך שהקב"ה כרת ברית עם אברם להוריש לבניו את הארץ, נאמר "ויבתר אותם בתוך", ורש"י מבאר "ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבור בין בתריה", פירושו: כמו שדרך כורתי הברית הרגילים [שיש שני צדדים] בכל מקום לחלק בהמה ולעבור בין בתריה, כמו כן במקרה שלנו [שיש רק צד אחד] נעשה כן.

פרק ל' פסוק א'

בכל הגויים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה

בספר מכתב מאליהו לרב דסלר זצ"ל [חלק ד' עמוד 129] מביא שכל השפעת הקדושה שבחוצה לארץ באה דרך שרי האומות, היינו דרך מידותיה של העם והמדינה שישראל יושבים שם, כי גם דרך עבודת ה' שם היא לפי בחינת המידה ההיא, עד כאן, והוסיפו שם בהערה [1], רבינו הדגים זאת בכמה עמים, כך שכל גולה השתמשה לצורכי הקדושה בכלים ובמידות של האומה שגרו בקרבה.

לפי קו מחשבה זה אפשר להמשיך רעיון זה, ולומר זאת גם באיכות לימוד התורה, שכל גולה לומדת בצורה אחרת וחושבים בצורה שונה, וזה גורם שיהיה הרבה פנים לתורה ומביא לשלימות התורה.

עוד יש להוסיף, שאפשר לומר כן גם מבחינת התקופה והזמן, שבכל דור ותקופה המחשבה של האנשים משתנה, לדוגמא אנשים מהדור שלפנינו, רואים דברים בצורה שונה, ממה שאנו רואים זאת, וכן הדור הצעיר רואה דברים שונה מאיתנו, וי"ל שדבר זה יוצר עוד הבחנות ודקויות שונות, שאפשר וצריך להשתמש בהם, במחשבת לימוד התורה, ולבסוף כשיבוא המשיח, ויקיים בנו "מקבץ נדחי עמו ישראל" ותחיית המתים, וכל התורה מכל המקומות ומכל הזמנים יתאחדו כולם והכל לשם שלימות התורה.

פרק ל"א פסוק י"ב

הקהל את העם האנשים והנשים והטף

רש"י: האנשים ללמוד, והנשים לשמוע, והטף למה באו, לתת שכר למביאייהם.

הנה צריך להבין את הקושיה שרש"י מביא, והטף למה באו, לכאורה אפשר לומר פשוט שעצם הדבר שנמצאים בכזה מקום, בבית ה', דבר זה משפיע על הטף שפע של קדושה למשך תקופה ארוכה, וכעין מה שמצינו שאמו של ר' יהושע בן חנניה הביאה לעריסתו בהיותו תינוק לבית המדרש, כדי שאזניו יקלטו דברי תורה. וזה השפיע עליו לכל החיים [עיין ברטנורא אבות, פרק ב'], אך רואים כאן מדברי חז"ל שהסיבה היא להביא שכר למביאייהם, ולא כדי לתת השפעה לקטנים, וכנראה שזאת לא סיבה מספקת שיביאו ויטרחו להביא את הטף לירושלים, מה שאין כן הסיבה של "לתת שכר למביאייהם" שמקבלים הם בעצמם את השכר אז הם ישמחו להביאם, ולאחר שכבר הביאו את הטף לירושלים ונמצאים במקום קודש, בודאי שהם מושפעים מהדבר כמו שכתבנו.

עוד אפשר לומר שהתורה רוצה ללמד אותנו ולחזק לנו את הכלל שהגורם לחבירו שיעשה מצוה, גם לו יש זכות וחלק במצוה, וזהו התירוץ המובא ברש"י "לתת שכר למביאייהם", שכיון שיש מצווה שהטף יהיו שם, אז אלו שגורמים להם להיות שם, הם מקבלים שכר על כך, וזאת גופא התורה מלמדת אותנו, דבר דומה לזה מצינו בגמרא [ברכות יז]. אמר ליה רב לרבי חייא: נשים במאי זכיין? באקרוי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנוי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רב.

עוד ענין בהבאת קטנים לבית הכנסת מצינו בדברי הירושלמי בברכות [פרק ה' הלכה ב'] עושים קידוש בליל שבת בבית הכנסת "כדי לזכות בהן את התינוקות", ומדובר לפי הראב"ה [שבת סימן קצ"ו], ולפי האור זרוע [תשובה תשנ"ב, הל' ערב שבת ס"ו כ'] על קידוש והבדלה הנאמר ע"י הש"ץ בבית הכנסת, והסביר האור-זרוע "פירוש שירצו לשמוע ברכה ויענו אמן ויטעמו מן הברכה", או "שירצו זה לפני זה כדי לשתות ולשמוע הקידוש".

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו haseforim@gmail.com